

KÜRESEL DÜZEYDE SERMAYE HAREKETLERİNİ YÖNETMEDE TOBİN VERGİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Fatih Mehmet ÖCAL*

Melike ATAY POLAT**

ÖZ

Yıllardır gelişmekte olan ülkeler yabancı sermaye yatırımlarını kamu açıklarının bir finansman aracı olarak kullanmaktadırlar. Daha çok portföy yatırımları şeklinde gelen yabancı sermaye ülkede yaşanan istikrarsızlık ortamında hızla ülkeyi terk etmekte iken bu durumun ülkelere maliyeti kriz şeklinde oldukça önemli bir boyuta ulaşmaktaydı. Sermaye hareketlerinin bu olumsuz yanını elimine etmek için ülkeler öncelikle sermaye hareketlerinin kontrolüne yönelik tedbirler almışlardır. Tobin vergisi de bu amaçla geliştirilmiş bir vergi türü olup uygulama alanı son zamanlarda ülkeler arasında tartışılmaya başlanmıştır. Küreselleşme sürecinde mal ve hizmet alışverişinin yanında sermayenin de ülkeler arasındaki dolaşımının serbestleşmesi Türkiye için de önem arz etmektedir. Dolayısıyla çalışmamızın amacı, Türkiye'nin yabancı sermaye hareketlerini yönetmede Tobin vergisinin uygulanabilirliğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kavramlar: Sermaye Hareketleri, Tobin Vergisi.

TOBIN TAX IN CONTROLLING GLOBAL LEVEL CAPITAL MOVEMENTS: TURKISH CASE

ABSTRACT

For years, developing countries have been using foreign capital investmens as a tool for financing public deficits. Foreign investments in the form of portfolio investmens leave the countries while the instability take over and the cost of this situation appears as crisis in these countries. In order to eliminate the negative aspects of capital flows, countries primarily take precautions towards controlling these capital movements. Tobin tax, a type of application developed for this purpose, have recently begun to be discussed among the countries. In the process of globalization, as well as goods&service movements, the liberalization of capital Exchange between countries has important implicating for Turkey, too. Therefore, the aim of this study is to determine the applicability of Tobin tax controlling Turkey's foreign capital movements.

Keywords: Capital Movements, Tobin Tax.

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

** Arş. Gör., Şırnak Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü.

Makalenin kabul tarihi: Mayıs 2012.

GİRİŞ

1990'lı yıllar gelişmekte olan ülkeler açısından finansal liberalizasyonun önemli boyutlara ulaştığı yılları temsil etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler kamu açıklarını finanse etmek amacıyla kısa vadeli sermayeyi kullanmakta ve bu şekilde borçlanmada sürdürülebilirliği sağlamaya çalışmaktadırlar. Genellikle kaynak yetersizliğine bağlı olarak düşük büyüme oranlarının gerçekleştiği bu ülkelerde istikrar sağlamak amacıyla yabancı sermaye hareketlerini çekmeye yönelik politikalar izlenmiştir. Yabancı sermayenin hızlı akışkanlığı gelişmekte olan ülkelerde başlayıp hemen hemen tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Artan sermaye hareketlerine bağlı olarak ekonomik dalgalanmaların ve krizlerin olumsuz etkilerinden kurtulabilmek amacıyla sermaye hareketlerinin kısıtlanmasına yönelik öneriler ortaya çıkmıştır.

Dışa açılma politikası izleyen Asya, Latin Amerika Ülkeleri ve Türkiye gibi ülkelerde spekülasyon sermaye akımlarına bağlı olarak önemli finansal krizler yaşanmıştır. Yaşanan bu olumsuzluklar ülkelerin dışa açılma politikalarının tekrar gözden geçirilmesine ve sermaye giriş-çıkışlarına kısıtlama getirilmesine yönelik alternatif politikaların gündeme gelmesine ortam hazırlamıştır. Bu konudaki ilk tartışmayı Keynes başlatmış ancak onun bu görüşü çok fazla ses getirmemiştir (Raffer, 1998: 529). Son zamanlarda bu alternatif politikalar arasında en çok tartışılan bir öneri spekülasyon sermaye akımlarının önlenmesi amacıyla Tobin vergisi uygulamasıdır. Tobin vergisi uygulamasının önemi, yabancı döviz hareketleri üzerine uygulanacak küçük bir verginin döviz kuru spekülasyonunu caydırarak bütçe açığını azaltabileceğini öngörmesi yönündedir (Felix, 1995: 195).

Çalışmanın amacı, Tobin vergisinin Türkiye'de sermaye hareketlerinin istikrarsızlığını gidermede bir araç olarak kullanılabilirliğine dair tespitlerin ortaya konulmasıdır. Bu amaçla çalışma üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde sermaye hareketleri ve türleri üzerinde genel bilgi verilmekte, ikinci bölümde uluslararası sermaye hareketlerinin yönetilmesinde sermaye kontrolleri ve Tobin vergisi uygulamalarına dair açıklamalar yapılmakta ve son bölümde ise Türkiye'de Tobin vergisinin uygulanabilirliği çeşitli makroekonomik göstergeler açısından değerlendirilmektedir.

I. SERMAYE HAREKETLERİ

Küreselleşme, dünya üzerindeki her türlü iletişim ve ulaşım imkânlarının artması, buna bağlı mal, hizmet ve finansal sermayenin hareketliliğinin çoğalması, üretim ve tüketim kalıplarının benzeşmesi ile kültürel etkileşimin yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır (Karagül, 2010: 150).

Küreselleşme, en genel tanımlamayla ülkeler arasındaki her türlü engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu bağlamda ulaşım alanındaki prosedürlerin ortadan kaldırılmasıyla insanların serbestçe bir ülkeden diğerine geçişleri kolaylaş-

mış, ticari ilişkilerin komşuluk ilişkileriyle gelişmesi sağlanmış ve en önemli etkisi ise sermaye hareketlerinin ülkeler arasındaki giriş-çıkışları ivedilik kazanmıştır.

Sermaye hareketleri; ulusal sınırların aşılmasıyla ülkeye gelen ya da çıkan fonları temsil etmekte olup (Karaca, 2010: 158–161) yeni teknoloji ve “know-how” dışalımını, yurtiçi tasarruf açığının kapatılması ve ulusal ekonominin dünya ekonomileri arasında liberalizasyonuna yardımcı olması açısından önem arz etmektedir (Karakayalı, 2009: 485).

Ülkeler arasında sermaye hareketlerinin dolaşımının sermaye veya kaynakların daha verimli olarak dağılımının gerçekleştirilmesine yardımcı olacağı, risk çeşitlendirilmesinde fırsatları ortaya çıkaracağı ve finansal gelişimin sağlanmasına katkıda bulunabileceği yönünde olumlu yanlarının olduğu aşikârdır (Türsoy, 2008: 218).

Küreselleşme ile ülkeler arası sermaye hareketliliği ve serbest piyasa ortamında da dünyada yabancı yatırımlara olan talep artış göstermektedir. Sermaye, istikrar ve güven ortamını tercih etmekte olduğundan yüksek borçlanma ve yabancı sermayeye ihtiyacın yüksek olduğu dönemlerde daha uygun koşulların olduğu alanlara yönelmektedir. Küreselleşme ile sermaye devlet denetiminden bağımsız olarak serbest hareket etmektedir (Taşçı ve Demirbaş, 2011: 84–85).

Küreselleşmenin en önemli yansımaları finansal piyasalar üzerinde gerçekleşmiş ve bu bağlamda sermaye hareketlerinin niteliği, kaynak ve kanalları da değişmiştir. Küreselleşmenin sermaye hareketleri üzerindeki olumsuz etkilerini şu şekilde özetlemek mümkündür (İnançım, 2005: 12–13):

- Sermaye hareketleri çoğunlukla arbitraj kazancı kovalayan ve spekülasyon özellikli para hareketleri şeklinde gerçekleştiği için kısa vadeli, daha oynak ve hareketlidir.
- Sermaye hareketlerinin küresel boyutta ülkeler arasında serbestçe dağılımını ülkelerin resmi kanallardan doğrudan borçlanmalarının yerini uluslararası piyasalardan borçlanmaya bırakmıştır. Böylece, sermaye hareketlerinin ulusal ekonomilerin makro dengesizlikleri bağlantısı zayıflamış ve gelişmekte olan ülkelerin uluslararası piyasalara girebilmeleri kolaylaşmıştır.
- Sermaye hareketlerinin arbitraj kazancı elde etmek amacıyla hizmet etmesi bu sermayelerin gelişmekte olan ülkelerde oluşan yeni finans piyasalarına yönelmesine neden olmuştur. Spekülatif sermaye girişinin olduğu ülkelerin ulusal paraları aşırı değerlenmiş ve döviz rezervlerinde de önemli ölçüde birikimleri beraberinde getirmiştir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin finansal serbestleşmeye gitmelerinin doğrudan ve dolaylı faydaları ise şu şekildedir (Güneş, 2007: 13):

- Doğrudan faydaları; ülkeye gelen yabancı sermayenin yurtiçi yatırımları artırması ve yurtiçi yatırım ve tüketim harcamalarındaki dalgalanmalara bağlı olarak oluşabilecek riskleri ortadan kaldırması şeklindedir.
- Dolaylı faydaları ise; yabancı sermayenin “bilgi taşması etkisi” ortaya çıkarması, gelişmiş ve sermaye ihraç eden ülkelerin siyasi ve ekonomik desteği, promosyon (tanıtım, özendirme), dışa açılım, çevrenin korunması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Sermaye hareketleri doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımları olmak üzere iki türdür.

A. DOĞRUDAN YATIRIMLAR

Uzun vadeli sermaye hareketleri şeklinde gerçekleştirilen doğrudan yatırımlar, yeni bir tesis kurmak veya var olan tesisin satın alınması amacıyla ülkeye gelen sermaye olarak tanımlanmaktadır. Yatırım amacını güden doğrudan sermayenin ülke ekonomisini canlandırması açısından önemi açıktır. Bunun yanında doğrudan istihdam yaratarak işsizlik gibi önemli bir sorunun çözümüne yardımcı olmakta ve yeni teknolojiye dayalı yatırımların yapılmasıyla da ülkeler AR-GE yolunda da önemli mesafeler kaydetmiş olmaktadır.

B. PORTFÖY YATIRIMLARI

Sıcak para olarak da tanımlanan portföy yatırımları ise kısa vadeli olarak gerçekleşmekte olup, menkul kıymetlerin satın alınması ile ülkeye gelen sermaye olarak tanımlanmakta ve faiz veya gelir artışı farkı alabilmek için ülkelere giriş yapmaktadırlar. Sıcak paranın örnekleri, yurtdışındaki bir finans kuruluşundan alınan krediler, yabancıların diğer ülkelerin bankalarına yatırdıkları mevduatlar, Hazine'nin veya kurumların çıkardıkları tahvil ve bonolara yatırım ile diğer ülkelerin borsalarındaki hisse senetlerinin alınması şeklindedir (Eğilmez ve Kumcu, 2011: 365).

Bir yatırımın sıcak para olarak tanımlanmasının arkasında yatan sebep, bu yatırımların riskin yüksek olduğu piyasalarda kazancın, getirinin ve faizin yüksek olmasına bağlı olarak yabancı yatırımcıların yakın zamanda riskin gerçekleşeceğini öngördüklerinde elde ettikleri getiriyle yetinerek ellerindeki hisse senetlerini, devlet tahvillerini satmak ve mevduatlarını da bozdurmak suretiyle piyasayı hızla terk etmelerinden kaynaklanmaktadır (Eğilmez, 2010: 269).

Herhangi bir spekülatif durumda sıcak paranın sahipleri tarafından ülkeyi terk etmesi ekonomiyi sarsan en büyük tehlikelerden birini teşkil etmektedir. Dolayısıyla, kısa vadeli yatırımların istikrarsız bir yapıya sahip olması ve hızla ülkeleri terk etmesi durumunda bu tür yatırımlar hem krize yol açmakta hem de krizin derinleşmesini sağlayan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye

gibi ekonomisinde istikrarın sağlanamadığı ülkelerde reel faizin yüksek getirisinden yararlanmak isteyen yatırımcıların herhangi bir olumsuzluk esnasında ülkeyi terk etmeleri bu tür sermayenin kırılabilir bir özelliğini ortaya koymaktadır.

Sermaye hareketlerinin gelişmekte olan ülkelere yönelmesine neden olan faktörler; gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların yüksek getirileri, bu ülkelerin gerçekleştirdikleri ekonomik reformlar, büyüme oranlarının artması, enflasyon oranlarının düşmesi gibi makroekonomik göstergelerin iyileşmesi şeklinde ifade edilen çekici faktörlerden ve gelişmiş ülkelerde yaşanan ekonomik durgunluk, düşük faiz oranları, iş dünyasında ortaya çıkan olumsuz koşullar, ülke borçluları tarafından ihraç edilen varlıkların risk-getiri özelliklerindeki bozulma ve politik gerginlikler olarak ifade edilen itici faktörlerden kaynaklanmaktadır (İnanç, 2005: 17–20).

Tablo 1, gelişmekte olan ülkelere 2000’li yıllara ait sermaye hareketlerini göstermektedir. Küreselleşme ile sermaye akımlarının ülkeler arasındaki serbest dolaşımın boyutlarını ortaya koyan tabloda yıllar itibarıyla toplam sermaye hareketleri katlanarak artmış olmasına rağmen 2008 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan küresel krizin etkisiyle önemli ölçüde azalma göstermiştir (2008 yılında 259.510 milyar dolar). Krizin etkilerinin azalmasıyla birlikte toplam sermaye hareketleri artarak 2011 yılında 521.006 milyar dolara ulaşmıştır.

Tablo 1: Gelişmekte Olan Ülkelerde Sermaye Hareketleri (Milyar Dolar)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toplam Sermaye Hareketleri	299.374	700.147	259.510	285.173	526.953	521.006
Doğrudan Yatırım	303.571	440.162	479.581	313.912	331.977	418.333
Portföy Yatırımı	-39.459	105.891	-72.932	85.956	232.889	101.099
Diğer Yatırımlar	35.262	154.094	-147.139	-111.696	-37.914	1.574

Kaynak: WEO, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx>.

Sermaye hareketleri getirinin (faiz, kâr ya da temettü gibi) yüksek olduğu alanlara kayarken risk faktörünün de büyüklüğüne bağlı olarak yönünü gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere veya gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere kaydırabilmektedir (Eğilmez, 2009: 44).

II. ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLERİNİ YÖNETMEDE ÇEŞİTLİ ARAÇLAR

Dışa açık bir ekonomide sermaye hareketlerinin serbest olması durumunda denetlenmesi gereken göstergeler faiz ya da döviz kurudur. Bu göstergelerin her ikisinin aynı zamanda denetimini yapılması durumu mali sermayenin dışarıya kaçması sonucunu doğurmakta ve buna bağlı olarak da ekonomileri derinden

sarsan krizlerin baş göstermesi, yaşanan ülke örnekleriyle de gözlemlenmektedir (Eğilmez ve Kumcu, 2011: 328).

Dünyada sermaye maliyetini artıran araçlar; sermaye kontrolleri, işlem vergileri ve Tobin vergisidir. Bu araçlardan en yaygın kullanılanı sermaye kontrolleri olmuş ve son zamanlarda ise Tobin vergisinin kullanımına dair gerekçeler ülkelerin gündeminde sıkça yer almaya başlamıştır.

A. DÖVİZ VE BANKA KRİZLERİNİ YÖNETMEDE SERMAYE KONTROLLERİ

Keynesçi iktisadi görüş ile tüm dünyayı etkisi altına alan korumacı ve müdahaleci politikalar neticesinde, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan ekonomik krizler bu ülkelerin dış borçlarını ödemelerinde zorlanmalarını ve dış kaynak bulmakta sorun yaşamalarını beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda, yurtiçi finansal kaynakların artırılması ve durgunluktan çıkılması amacıyla finansal hareketlerin serbestleşmesine yönelik politika uygulamaları önem kazanmıştır. Sermaye hareketlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılması ile finansal akımların büyük boyutlara ulaşması ve bu akımların daha çok kısa vadeli kazanç elde etmek amacıyla şekillenen spekülasyon bir boyut kazanması (Mende ve Menkhoff, 2003: 11), gelişmekte olan ülke ekonomilerinin finansal şoklara karşı aşırı hassaslaşmasına bağlı olarak da önemli finansal krizlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu krizler dünyada sermaye hareketlerinin serbestliğine dair uygulamaların yeniden gözden geçirilmesini ve alternatif bir politika aracı olarak sermaye hareketlerinin kısıtlanmasına yönelik tedbirlerin uygulamaya konulması fikrini gündeme getirmiştir (Keskin, 2009: 149–150).

Bu kapsamda ilk uygulamalar, uluslararası sermaye hareketlerinin hacmini, yönünü, niteliğini veya zamanlamasını değiştirmeye yönelik resmi düzenlemeler olarak tanımlanan sermaye kontrolleri şeklinde gerçekleşmiştir. Sermaye kontrollerinin gerekçelerini finansal küreselleşme ile gelişmekte olan ülkelerin para ve maliye politikalarını uygulama aşamasında yaşadıkları güçlükler ve yine bu ülkelerde sermaye hareketlerinin artması ile vergi tabanlarının daralması şeklinde özetlemek mümkündür (Ay, Mangır, 2007: 129). Sermaye hareketlerinin kontrolü gelişmekte olan ülkelerde, sermaye hareketlerinin büyük boyutlu olması ve hızlı bir şekilde piyasaya giriş-çıkışları nedeniyle ülkelerin ekonomik yapısı üzerinde oluşturduğu tahribatları önlemek amacıyla kullanılmıştır.

Sermaye kontrolleri doğrudan (idari) kontroller ve dolaylı (piyasa temelli) kontroller olmak üzere iki çeşittir. Doğrudan kontroller; miktar kısıtlamaları veya onay koşulu koyarak sermaye işlemlerinin veya ilgili ödemelerin ve fon transferlerinin kısıtlanması şeklinde uygulanmaktadır. Dolaylı kontroller ise, ikili ya da çoklu döviz kuru sistemleri, sınır ötesi finansal akımların açık ya da gizli vergilendirilmesi ve diğer piyasa temelli önlemler şeklinde uygulanması sonucunda sermaye hareketlerini maliyetli hale getirerek caydırmayı amaçlamaktadır (Keskin, 2009: 153–154).

Sermaye kontrolleri ilk kez, I. Dünya Savaşı'na katılan ülkelerin savaş harcamalarını finanse edebilmek amacıyla gerekli vergi tabanını sağlamaya yönelik olarak kullanılmaya başlanmıştır. Savaşın etkisini yitirmesiyle sermaye kontrolleri etkinliğini kaybetse de 1929 Büyük Buhramı ile ülkelere sermaye çıkışını önleyerek durgunluğu aşabilmelerinin sağlanması amacıyla tekrar yaşam alanı bulmuştur. Sermaye kontrolleri uygulamalarını sürdüren ülkelerde yabancı yatırımcıların ülkeye yaptıkları yatırımlarının azalması ve bu yatırımların sermaye kontrollerinin olmadığı europa piyasalarına doğru kayması sonucunda ilk olarak 1973 yılında Kanada, Almanya ve İsviçre kaldırmış ve 1974 yılında ABD, 1979'da İngiltere, 1980'de Japonya, 1990'da Fransa ve İtalya, 1992'de ise İspanya ve Portekiz kaldırmıştır (Keskin, 2009: 152).

1. Dünya'da Sermaye Hareketlerinin Kontrolüne Yönelik Uygulamalar

Sermaye hareketlerine yönelik olarak sermaye kontrolleri uygulayan ülkeler arasında Malezya, Şili ve Kolombiya yer almaktadır. Malezya'da sermaye hareketlerinin yurttan çıktığı anda kontrolüne yönelik tedbirler alınmış; Şili ve Kolombiya'da ise sermaye hareketlerinin girişinde böyle bir uygulamaya gidilmiştir. Şili ve Kolombiya kazançsız rezerv gereksinimi şeklinde dolaylı kontrollere ve bunun yanında da yabancı doğrudan yatırımlar ve yabancı portföy yatırımlarının ülkede bir yıl kalmasına yönelik doğrudan kontroller uygulamışlar; Malezya ise, doğrudan kontrollere ağırlık vermiştir. Bu kontroller kapsamında Şili ve Kolombiya kısmen başarı göstermişken, Malezya tam başarı sağlamıştır (Balseven ve Erdoğan, 2005: 298).

Sermaye kontrolleri sermaye çıkışları veya sermaye girişleri üzerine uygulanmaktadır. Sermaye çıkışları üzerindeki kontrol uygulamaları "önleyici" ve "tedavi edici" şeklindeki kontrollerden oluşmaktadır. Önleyici kontroller, ülkenin önemli bir ödemeler dengesi açığına sahip olduğu fakat devalüasyon krizinin yaşanmadığı durumda uygulanmaktadır. Bu kontroller yurtdışından gelen fonlara konan vergiler, ikili döviz kuru uygulaması ve fonların ülke dışına transferinin yasaklanması şeklinde uygulanmaktadır. Tedavi edici kontroller ise, krizle karşı karşıya olan ülkenin kısa dönemli sermaye çıkışları üzerine kontrol uygulamaları ya da var olan kontrolleri artırmak suretiyle uygulanan kontrollerdir. Sermaye girişleri üzerine uygulanan kontroller, aşırı sermaye girişlerinin reel döviz kurunu değerlendirmesi sonucunda ülkenin rekabet gücünü azaltması ve makroekonomik dengesizliğe neden olmasından dolayı uygulanmaktadır. Bu kontroller, döviz kurunun oynaklığını sınırlandırmayı ve ülkelerin bağımsız para politikası uygulamalarına imkân sunmayı amaçlamaktadır (Keskin, 2009: 157-160).

Tablo 2, dünyada sermayenin kontrolüne yönelik seçilmiş ülke uygulamalarını özetlemektedir. Tabloya göre ABD, Malezya, Brezilya sermaye çıkışları üzerine kontrol uygulamış olup İsrail ve Şili'de ise sermaye girişlerine kontrol-

ler uygulanmıştır. Avrupa ve Latin Amerika, ABD, İsrail ve Brezilya'da uygulanan sermaye kontrolleri dolaylı şekilde gerçekleştirilmiş iken; Malezya'da doğrudan kontrollere ağırlık verilmiş, Şili'de ise karma olarak hem dolaylı hem de dolaysız kontroller şeklinde uygulamalara yer verilmiştir.

Tablo 2: Seçilmiş Ülkelerde Sermaye Hareketlerinin Kontrol Edilmesine Yönelik Dünya Uygulamaları

Ülkeler	Yıl	Gereke	Sermaye Hareketlerinin Kontrol Mekanizması	Sonuçlar
Avrupa ve Latin Amerika	1929	1929 Ekonomik Buhran	Döviz Kontrolü	Başarılı
ABD	1960	Liberalleşme yönündeki eğilimlere bağlı olarak ülkeden büyük ölçüde sermaye çıkışlarının yaşanması	Sermaye çıkışları üzerine vergi uygulaması-reel faiz oranı eşitleme vergisi	Kısmen Başarılı (Spekülasyonu azaltmada belirgin etkisi yok)
İsrail	1996	Ülke içerisine sermaye girişinin sınırlandırılması	Sermaye girişleri üzerine vergi uygulaması	Kısmen Başarılı (Spekülasyonu azaltmada belirgin etkisi yok)
Malezya	1998	1997 Asya Krizi	Sermaye çıkışları üzerine yapılan kontroller-Malezya (ülke) vatandaşlarının yurt dışına sermaye yatırımlarının kısıtlanması ve yabancı portföy yatırımlarının ülkeye girişinin 12 ay boyunca durdurulması	Başarılı
Şili	1978-1982 1991-1998	Bankacılık Krizleri	Sermaye girişleri üzerindeki kontroller-portföy yatırımlarına kazançsız rezerv/mevduat zorunluluğu getirilmesi	Başarılı
Brezilya	1998	1997 Asya Krizi	Sermaye çıkışlarının kontrolü-İşlem vergisi-banka havaleleri üzerinde %0.25 oranında Genel Transfer Vergisi uygulaması	Başarısız

B. TOBİN VERGİSİNİN DOĞUŞU

James Tobin, Tobin vergisi fikrini, uluslararası parasal sistemin istikrarını korumak amacıyla geliştirmiştir. Tobin, Keynes'in kısa dönemli sermaye hareketlerinin spekülasyonlarından kurtulmak amacıyla işlem vergisi önerisinden hareket etmiştir (Caldari ve Masini, 2010: 3-4). Keynes'e göre kısa süreli yabancı sermaye hareketleri üzerine düşük miktarda bir transfer vergisi uygulama-

sı ile spekülâtif hareketler kontrol altına alınmakta ve bu akımların olumsuz etkileri bertaraf edilebilmektedir (Demir, Sever, 2009: 226).

Tobin vergisi, bir paranın başka bir paraya dönüştürülmesi esnasında bu işleme belli bir oranda vergi uygulanmasıdır. Tobin vergisi döviz değişim işlemlerine yoğunlaşırken yabancı menkul kıymetler, sermaye girişleri ve sermaye kazançları da bu verginin kapsamına girmekte olup (Tobin, 1978:159) Tobin vergisi kapsamı içerisinde farklı uygulamalar dâhil edilmektedir (Spahn, 1996: 5). Tobin vergisi bütün yatırımları kapsamamakla birlikte, sadece kısa vadeli spekülâtif yatırımlar için uygulama alanı bulmaktadır. Yani, Tobin vergisi uzun dönemli yatırımların karlılığı üzerinde daha az bir etkiye sahip olmaktadır (Yates, 2009: 272–273).

Tobin vergisi, döviz işlemlerinin vergilendirilmesi olarak tanımlanmakta ve küresel sermaye hareketlerinin kontrolünü amaçlamaktadır (Tobin, 1978: 155). Tobin'e göre mali krizlerin temelinde yatan en önemli nedenler yüksek hacimli döviz spekülasyonu ve dövizde yapılan günlük alım-satım işlemlerinin dünyadaki tüm borsalarda oluşan işlem hacminden daha fazla olmasıdır. Dolayısıyla, spekülasyon maliyetlerinin yükseltilmesi ve kısa vadeli spekülasyonlardan elde edilecek karın azaltılması amacıyla uluslararası sermaye hareketlerine işlem vergisi getirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Karagül, 2010: 185–186).

Tobin vergisi birçok politikalar arasında merkez bankalarının para piyasalarına müdahaleleri, sermaye hareketleri üzerindeki vergi kontrolleri ve politika koordinasyonu şeklinde tanımlanabilir (Caldari, Masini, 2010: 9). Tobin vergisi uygulamasıyla, faiz arbitrajının ve küçük döviz kuru dalgalanmalarının çekiciliğinin azaltılması amaçlanmaktadır (Raffer, 1998: 532–533).

Spahn (1995, 2002), Tobin vergisinin ekonomik istikrarı sınırlı ölçüde katkısından ve finansal krizlerin döviz kurundaki dalgalanmaları önlemede yetersiz kaldığı gerekçesiyle döviz piyasasındaki bütün işlemlere % 0.001 oranında spekülâtif ortamlarda otomatik olarak devreye girecek ve artırımı bir özellik taşıyacak türde bir vergi uygulamasını öne sürmüştür. İkili bir özellik taşıyan bu verginin birinci özelliği verginin düşük düzeyde uygulanması; ikinci özelliği ise artırımı orandır. Bu vergi istikrarlı bir ortamın yaşandığı dönem ile dalgalanmaların arttığı dönemlerde farklı vergi oranlarına gidilmesini veya ek bir vergi alınmasını amaçlamaktadır. Sermaye giriş ve çıkışlarının hızla yaşandığı ortamlara bakılarak vergi oranlarının artırılması sermaye çıkışlarının ülke ekonomisine olumsuz etkilerini azaltabilecektir.

1. Tobin Vergisi Uygulamasının Gerekçeleri ve Tobin Vergisinin Spekülâtif Faaliyetleri Azaltmadaki Rolü

Gelişmekte olan ülkeler tasarruf açıklarını kapatmak ve ekonomik kalkınmalarını sağlamak amacıyla yabancı sermayeye ihtiyaç duymakta ve yabancı sermayeyi ülkelere çekebilmek için yüksek getirili imkânlar sunmak duru-

munda kalmaktadırlar. Bu bağlamda politika uygulamaları yüksek faiz-düşük kur şeklinde gerçekleşmekte ve sermaye akımlarının bu ülkelere kayması hızlandırılmaktadır (Keskin, 2009: 149). Gelişmekte olan ülkelere gelen kısa vadeli sermaye hareketleri bir taraftan ekonomik büyüme için gerekli dış finansmanı sağlamakta iken, diğer taraftan da ülke ekonomilerinin sermaye hareketlerine karşı aşırı duyarlılığı karşısında bu hareketlerin ani giriş-çıkışları finansal krizlere karşı aşırı duyarlılığı artırmaktadır. Dünyada yaşanan finansal krizler ile sermaye hareketleri arasındaki ilişkiyi yansıtan en önemli krizler; Meksika (1994), Güneydoğu Asya (1997), Rusya (1998), Brezilya (1999) ve Türkiye (1994, 2000 ve 2001) krizleridir. Bu krizlerin nedenleri farklılık gösterse de önemli bir özelliği krizin bir ülkede başlayıp diğer ülkelere sıçramasıdır. Bu tür krizlerin ortaya çıkmasıyla hem yurtiçi ekonomiler hem de uluslararası para sistemleri etkilendiği için Tobin vergisi uygulaması çekicilik kazanmıştır (Caldari, Masini, 2010: 10).

James Tobin, ilk kez 1971 yılında spekülasyon amaçlı kısa vadeli sermaye hareketlerinin vergilendirilmesi ile piyasa hassasiyetlerinin ve döviz spekülasyonlarının azaltılabileceği yönünde "Tobin Vergisi" önerisini ortaya atmış ve bu öneri ile Nobel ödülü kazanmıştır. Tobin vergisi, yetmişli yıllarda dolar ve altın arasındaki konvertibilitenin sona ermesi sonucu ortaya çıkması umulan finansal spekülasyonları önlemek amacıyla uluslararası finansal işlemlerden vergi tahsil edilmesi fikrine dayanmaktadır (Aguiton, 2005: 290). Bu vergi ile piyasa dalgalanmalarını kontrol edebilmek ve kısa vadeli sermayenin aniden çıkışından kaynaklanacak riskleri azaltmak için dövizli işlemler üzerinden %0,1-%0,5 arasında vergi alınmasını önermiştir (Tobin, 1999: 4). O dönemde fazla önemsenmeyen Tobin vergisi, dünyada son zamanlarda kısa vadeli sermaye hareketlerinin yüksek seviyelerde seyretmesi ve istikrarsızlık ortamında yurdu terk etmesinin finansal krizlere yol açması sonucunda tartışılır hale gelmiştir. Tobin vergisi, uluslararası krizlerin durdurulmasından ziyade spekülasyon sermaye hareketlerini ve gelecekte meydana gelebilecek bir finansal krizi önlemeyi amaçlamaktadır (Balseven, Erdoğan, 2005: 316; Akdiş, 2004: 45).

Günlük, çok kısa bir miktarda döviz işlemlerinden %0,1 gibi düşük oranlı bir vergi uygulamasında dahi her değişim işleminden bu vergi alınacağından insanlar sık değişim yapmaktan kaçınacaklardır. Bu vergi uzun vadeli yatırımlara herhangi bir yük getirmemekte kısa vadeli yatırımlara ise önemli bir yük getirerek döviz kaybı riskini ortaya çıkarmaktadır. Tobin vergisi parasal işlemler üzerinden alındığı için muhtemel etkileri işlem sayısına bağlı olarak vergi yükünün artmasına yol açmakta ve böylece parasal muamele vergisi kısa vadeli faiz arbitrajlarını engelleyebilmekte, döviz kurundaki küçük çaplı oynaklığın çekiciliğini azaltabilmekte ve bunun yanı sıra da önemli bir vergi geliri elde edilmesini sağlayabilmektedir (Tekin, Vural, 2004: 331-332).

Kısa ve uzun dönem yatırımların getirileri üzerinde Tobin vergisi uygulamasının etkileri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Tobin Vergisinin Kısa ve Uzun Dönem Yatırım Getirileri Üzerindeki Etkisi

Vergi Oranları (%)	Yabancı Ülke Yıllık Getiri Oranı (i*)1(%)		
	1 hafta	1 ay	12 ay
0.10	15.2	11.2	10.1
0.20	20.5	12.4	10.2
0.25	23.0	13.0	10.3
0.55	36.0	16.3	10.5
1.00	62.0	22.0	11.0

(1)(i*) Yurtiçi faiz oranı (i) %10 olduğunda dışarıda bir yatırımın çekici olabilmesi için gerekli olan yabancı ülke getiri oranını ifade etmektedir.

Kaynak: Balseven ve Erdoğan, 2005: 308.

Tablo 3'te, yabancı sermayenin ülkede kalacağı süre ne kadar yüksek olursa vergi oranlarından kaynaklanan kesintinin o kadar küçük olduğu görülmektedir. Bu durumda Tobin vergisinin kısa vadeli sermaye hareketlerini caydırması ve böylece ülke ekonomisinin istikrarını sağlaması açısından önemi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla uzun vadeli bir yatırımdan elde edilen vergi geliri önemsiz olmaktadır.

Tablo 4'de ise, Tobin vergisinden elde edilecek gelirlere yönelik tahminlerin yapıldığı çeşitli çalışmalar özetlenmiştir.

Tablo 4: Tobin Vergisi Gelir Tahminleri

Çalışmalar	Varsayılan Vergi Oranı (%)	Yıllık Tahmini Gelir (Milyar ABD Dolar)
D'Orville ve Najiman (1995)	0.25	140
Felix ve Sau (1996)	0.25	300
Frankel (1996)	0.10	140-180
Frankel (1996)	0.10	166
Kaul ve dig. (1996)	0.1	90
	0.2	270
Michalos (1997)	0.25	302-393
	0.10	148-180
	0.05	90-97
Stecher (1999)	0.20	284
Paul ve Wahlberg (2001)	0.20	30
Nissanke (2004)	0.01	17
	0.02	31
Spratt (2006)	0.005	24
	0.01	47
Schmidt (2007)	0.005	34
Raviol (2007)	0.02	70

Kaynak: Kargı ve Karayılmazlar, 2009: 32.

Tobin vergisi uygulaması ile kazanılacak hasılatın miktarı aşağıdaki koşullara bağlı olarak değişiklik arz edecektir (Yar, 2008: 30):

- Verginin oranı,
- Kısa vadeli sermaye hareketlerini hangi miktarda azaltacağı,
- Hangi tür ve büyüklükteki işlemlerin vergi dışı bırakılacağı,
- Ne kadar vergi kaçığının ortaya çıkabileceği.

1990'lı yıllarda yaşanan finansal krizler neticesinde Tobin vergisi uygulamaları ile uluslararası sermaye hareketlerinin kontrol edebileceği gerekçeleri şu şekilde özetlenmektedir (De Grauwe, 2000: 2; Frankel, 1996: 20-21):

1. Aşırı döviz kuru dalgalanmalarını azaltması,
2. Dünya çapında uluslararası projelerin finansmanı için gelir kaynağı temin etmesi,
3. Para otoritelerin yurtiçi faiz oranlarının ayarlanmasında daha çok söz sahibi olması,
4. Ortaya çıkan finansal krizlerin büyük çaplı sermaye giriş-çıkışlarına bağlı olması,
5. Ülkelerin yurtiçi piyasalarını liberalize ederken sermaye girişlerini engellemesi.

Tablo 5'de Tobin vergisinin uygulanmasına dair olumlu ve olumsuz görüşler Tobin vergisi taraftarları ve karşıtlarının bakış açılarına göre özetlenmektedir. Tabloya göre Tobin vergisi uygulamasının olumlu sonuçları; döviz kuru dalgalanmalarını önlemesi ve faiz oranlarının istikrara kavuşması, doğrudan yatırımları özendirilmesi, global kamu harcamalarına finansman sağlanması, çokuluslu şirketlerin işlemlerinin kayıt altına alınması ve hükümetlerin ekonomik politikalarının kolayca uygulanabilirliği gibi temel hedeflerin gerçekleştirilebilmesine bağlanmaktadır. Tobin vergisi uygulamasının olumsuz sonuçları ise ekonomik istikrarı gideremeyeceği, finansal piyasaların gelişimini olumsuz etkileyeceği, bütçe açıklarını artıracığı, global vergilendirmenin mümkün olmaması ve doğrudan yatırımları olumsuz etkilemesi şeklinde özetlenmektedir.

Tobin vergisinin uygulanmasının zorlukları, verginin uygulanması ile ortaya çıkabilecek olumsuzluklara karşı ülkelerin liderlik yapmaktan kaçınması ve vergiye muhatap olacak yatırımcıların vergi dışı kalacak yeni enstrümanları oluşturmaları veya vergi cennetlerini kullanmaları sonucu verginin küresel ölçekte kullanımına dair zorluklardır (Kargı, Karayılmazlar, 2009: 32).

Tablo 5: Tobin Vergisi Görüşleri

Taraftarlar	Karşıtlar
Uluslararası mali piyasada spekülasyon para hareketlerini (döviz kuru dalgalanmaları) önleyerek uluslararası finans piyasasını istikrara kavuşturması	Kısa dönemli para politikası aracı olarak hizmet vermesi ile ekonomik istikrarsızlıkların giderilmesinde etkin bir araç olmaması
Spekülasyon sermayenin yol açtığı istikrarsızlıklarla mücadele ile ülkenin iç kaynaklarını güçlendirmesi	Gelişmekte olan ülkelerde finansal piyasaların gelişimini olumsuz yönde etkilemesi
Tobin vergisi oranının vadeye göre azaltılması ile daha uzun vadeli yabancı sermayenin özendirilmesi	Kısa vadeli sermayenin ülkeyi terk etmesi ile bütçe açıklarının artması
Vergi geliri elde edilmesi ve bu verginin uluslararası piyasaların düzenlenmesi amacı ile kullanılması	Tobin vergisi teknik ve politik farklılıklara bağlı olarak tüm ülkeler tarafından aynı anda uygulanamayacağı için yabancı sermayenin vergisiz işlemlere ve vergi cenneti ülkelere yönelmesi
Spekülasyon sermaye hareketlerinin önlenmesi ile döviz kurlarında ve faiz oranlarında istikrarın sağlanması	Tobin vergisinin hükümetler tarafından beklentileri karşılamayarak daha az bir vergi matrahı oluşması durumunda da vergi gelirlerinin umulanın altında gerçekleşmesi
IMF ve Dünya Bankası'nın uluslararası istikrar programlarına ve dünyanın sosyal sorunlarının çözümüne kaynak sağlaması	Sermaye hareketlerine yönelik uygulanacak vergilerin finansal piyasaları çarpıtacağı, yatırımcıları yönlendireceği ve finansçıları ekonominin ve sektörün dışında tutacağı ya da vergiden muaf bölgelere kaydıracağı düşüncesi
Kısa vadeli sermaye işlemlerinin maliyetinin artması ile birlikte yabancı yatırımların uzun vadede yapılması ve buna bağlı olarak da reel sektörün canlanması	Değişken vergi oranları, vergi yükümlülükleri ve vergi idaresi üzerindeki sorumlulukları karmaşıklaştırması ve sermaye hareketleri üzerine getirilen böyle bir verginin piyasadaki verimliliği azaltması
Çokuluslu şirketlerin vergi dışı bırakılan işlemlerinin uluslararası bir platformda vergi kapsamına girdirilmesi	Vergi ile kısa vadeli sermaye hareketlerinin azalması durumunda işlem hacminin daralması ve volatilitedeki artış ile yüksek döviz kurunun ticari kazanımları gerçekleştirememesi
Hükümetlerin Tobin vergisi ile ülke parası üzerindeki baskılardan kurtulması ve ekonomik politikaları daha kolay şekilde uygulayabilmeleri	İşlemler üzerine konulacak ilave yükün büyüklüğünün iyi hesaplanamaması ve yüksek vergilendirilmesine bağlı olarak işlem maliyetlerini yükseltmesi ve işlem hacmini azaltması, uzun vadeli yatırımları olumsuz etkilemesi

Küreselleşmenin her alanda yaygınlaşması sonucunda devlet, asli görevlerini yerine getirmek amacıyla kullandığı vergi aracı üzerindeki etkinliğini yitirmektedir. Şöyle ki, sermaye akımlarının artması, çokuluslu şirketlerin varlığı ve elektronik ticaretin yaygınlaşması gibi faktörler ülkelerin vergi oranlarını düşürmesine ve vergi engellerini kaldırmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, küreselleşen dünyada vergi yapısı ve vergi sistemlerinin yeniden şekillendirilmesi yeni bir vergi politikasını gerekli kılmaktadır (Kargı, Karayılmazlar, 2009: 22). Bu kapsamda Tobin vergisinin global bir vergi olarak ülkeler tarafından

uygulanması sonucunda elde edilecek gelirin global kamu mallarının finansmanında kullanılabilmesi mümkün hale gelecektir.

Tobin vergisi, kısa vadeli sermaye hareketlerinin spekülasyonunu azaltmayı amaçlamaktadır. Bu verginin başarısı, tüm dünyada aynı zamanda ve aynı oranda uygulanmasına bağlıdır. Aksi takdirde daha düşük oranda vergi uygulayan veya hiç vergi uygulamayan bir ülke kısa vadeli sermaye hareketlerini ülkesine çekebilecektir.

2. Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Önlenmesinde Tobin Vergisi Uygulamasının Yeterliliği

a. Tobin Vergisi ve Tobin Vergisinin Krizleri Önlemesi

Tobin vergisi, çoğu ekonomiste göre uluslararası finansal piyasaların istikrar kazanmasında ve global riskleri azaltmada arzu edilebilir bir araçtır. Haberler'e göre (2003) Tobin vergisi, parasal özerkliğin yaratılması gücüne sahip olmadığı için finansal krizleri önlemede etkin değildir. Diğer yandan spekülasyon atakları önlemede ve döviz kuru dalgalanmalarının tehlike arz ettiği durumlarda etkin bir araç olarak kullanılabilir.

Bir ülkede başlayan bir finansal kriz küreselleşme ile diğer bir ülkeye rahatlıkla sıçramakta ve o ülkenin ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuz durumu frenlemek adına sermaye hareketleri üzerine getirilebilecek bir verginin kullanımı bir tedbir olarak uygulanabilecektir. Aksi takdirde, bölgesel ve küresel boyuttaki finansal krizler ülkeleri yıkıcı boyutta etkileyebilecektir (Demirbaş, 2008: 110).

Mevcut finansal krizin gelecekte gözlenecek etkileri gelişmekte olan ülkeler ve daralan sermaye piyasaları, azalan yardım bütçeleri ve ihracatın küçülmesi ile kendisini gösterecektir. Bu bağlamda Tobin vergisinin olumlu etkisi yabancı döviz ve para piyasasının istikrarı üzerine doğrudan bir etkiye sahip olmak şeklinde gerçekleşecektir. Tobin vergisinden elde edilecek gelirlerle finansal krizin olumsuzlukları bir nebze olsa da azalacak ve gelişmekte olan ülkelere yardımlar artacaktır (Raffer, 1998: 533).

Tobin vergisinin, firmaların ve endüstrilerin yabancı döviz kuru dalgalanmaları ve şoklara karşı hassaslığının yanı sıra diğer para piyasalarında istikrarı da artırması beklenmektedir. Finansal sistemin ulusları birleştirme doğasının ülkelerin yüz yüze bir çözümü beraberinde getirmesi ve elde edilen gelirleri bir bütün olarak uluslararası sistemin istikrara kavuşturmasına yönelik kullanılmasına imkân tanıyacaktır (Şimşek, 2008: 202–203).

Kapucu ve diğerlerine göre (2009), Tobin vergisi normal zamanlarda uygulandığında mali oynaklığı azaltarak krizden kaçınmaya yardımcı olabilirken döviz kurlarında büyük spekülasyonların yaşandığı durumlarda etkinliğini kaybedebilmektedir.

Sonuç itibarıyla, Yates'e göre (2009) Tobin vergisi mevcut küresel krizin bir çözümü olamamakla beraber yabancı döviz piyasalarında dalgalanmaları azaltmada, spekülasyon amaçlı hareketleri azaltmada ve ulusal hükümetlerin daha güçlü ve etkili maliye politikalarını uygulamalarına yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir.

b. Tobin Vergisi ve Parasal Özerklik

Tobin vergisinin ikinci amacını ulusal makroekonomik özerklik ve para politikasının sürdürülebilirliği oluşturmaktadır. İmkânsız üçleme olarak ifade edilen dışa açık bir ekonomide sabit döviz kuru, sabit sermaye hareketleri ve bağımsız para politikasının birlikte yürütülemeyeceği durumda Tobin vergisi uygulaması sabit döviz kuru ortamında parasal bağımsızlığın yeniden kurulmasında finansal varlıkların serbest bir şekilde dolaşımını engellemektedir (Haberer, 2003: 24).

Sonuç olarak Tobin vergisi, ülkelerin parasal ve mali özerkliğinde beklenen artışı gerçekleştiremeyecektir. Çünkü vergi oranının makul büyüklük ölçüsü oldukça küçük olacaktır ve bu durumda da ulusal finansal krizleri önleyemeyecektir.

c. Tobin Vergisi ve Döviz Kuru Dalgalanmaları

1980'li yıllarda yaşanan endüstri devrimi ile ülkelerin ekonomilerinde liberalizasyon hareketleri önem kazanmıştır. Bu durum yabancı dövizlerin yatırım yapma alanlarının genişlemesine ve böylece diğer ülkelere hızla kaymasına yol açmıştır. Bu hareketler çoğunlukla kısa dönemli olarak gerçekleşmiştir.

Bir ekonomide yaşanan bir dalgalanma ve değişken döviz kuru para piyasaları dengesi üzerinde çeşitli etkilere neden olmaktadır. Stok piyasalarındaki dalgalanmalarla döviz kuru piyasaları arasında sıkı bir ilişki söz konusudur.

Döviz kuru dalgalanmaları doğrudan varlıkları ve borçların değerini etkileyebilir. Bu kapsamda Tille (2003), ABD için yaptığı bir çalışmada döviz kuru dalgalanmalarındaki bir artışın dünyadaki borçlar, borç verenler ve alacaklıları etkileyen önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çoğu zaman döviz kuru dalgalanmaları personel kesintileri, politika değişiklikleri veya firmanın işlem değişikliklerini gerektirebilir. Kriz zamanlarında ise döviz kurundaki böyle bir dalgalanma hayatta kalma ve iflas etme arasında bir tercihe yol açmaktadır (Yates, 2009: 270).

Griffin ve Stulz'a (2001) göre ise, döviz kurları ihracat fiyatları üzerinde ve buna bağlı olarak da firmanın karı üzerinde önemli bir etkiye yol açabilmektedir. Döviz kuru şokları ve dalgalanmalar, firmaların rekabet etme yeteneklerini doğrudan etkileyebilmektedir.

Döviz kuru dalgalanmalarından etkilenen diğer bir değişken ise tüketici güven endeksidir. Matsusaka ve Sbordone'ye (1995) göre, tüketici güveni

GSYH üzerinde bir etkiye sahip olduğu için GSYH'da ekonomik dalgalanmalar meydana getirmektedir.

Sonuç olarak, Tobin vergisi uygulaması ile döviz kurunun istikrarındaki artış beraberinde kısa dönem sermaye hareketlerinin artmasının önlenmesine ve dünyadaki sermaye hareketlerinin kontrol edilebileceği beklentisine yol açmaktadır (De Grauwe, 2000: 4).

3. Dünya'da Tobin Vergisi Tartışmaları

Son zamanlarda Tobin vergisinin uygulanmasına yönelik tartışmalar Kanada, İngiltere, ABD, Belçika, İtalya, Arjantin gibi ülkeler ile Dünya Bankası, IMF, OECD, G-8, G-20 gibi uluslararası organizasyonlarda yerini almaya başlamıştır (Saraçoğlu, Şahan, 2004: 74).

Döviz işlemlerinde önemli paylara sahip ülkeler İngiltere, ABD, Japonya, Singapur, İsviçre, Hong Kong, Almanya, Fransa ve Avustralya'dır. Döviz işlemlerinin bu ülkelerde önemli bir paya sahip olması Tobin vergisinin uygulanabilirliği açısından bir imkân tanımaktadır.

Dünyada Tobin vergisinin uygulanmasına benzer ilk uygulamalardan biri ABD'de 1960'lı yıllarda sermaye giriş ve çıkışlarının vergilendirilmesi şeklinde gerçekleşmiş, diğer bir uygulama alanı da 1990'lı yıllarda İsrail'de sermaye girişleri için olmuştur.

Tobin vergisi Asya krizinde kriz döneminde önlem amacıyla uygulanmış, krizden sonra ise bu vergi kaldırılmıştır.

Avrupa'nın içine girdiği krizden kurtulma yolları arayan Avrupa Birliği ülkeleri 2011 Aralık Brüksel Zirvesi'nde finansal işlemlerin üzerinden vergi alınmasını öngören "Tobin Vergisi"nin Avrupa genelinde uygulanması yönündeki teklifi sunmuşlardır. Bu teklifte yer alan bilgiye göre hisse senedi işlemlerine %0.1 ve türev işlemlerine %0.01 oranında bir vergi uygulamasına gidilecektir. Ancak verginin Birlik içerisinde uygulanması İngiltere tarafından henüz kabul edilmiş değildir (Business: 2012, 9 Ocak).

III. TÜRKİYE'DE TOBİN VERGİSİNİN UYGULANABİLİRLİLİĞİ

Sermayenin liberalizasyonu denince iki konu akla gelmektedir. İlk olarak, liberalizasyon sonucunda artan spekülasyon amaçlı yabancı yatırımların finansal piyasalarda yarattığı olumsuz etkiler, diğeri ise uluslararası risk paylaşımının kazanımlarıdır (Türsoy, 2008: 218).

Türkiye'de liberalizasyon hareketleri 24 Ocak 1980 kararları ile başlamış ve bu kapsamda 1989 yılında sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. Böylece, Türkiye'de ekonomik ve mali kırılganlığa bağlı olarak yüksek ve önemli bütçe açıkları, cari açıklar ve bankacılık sektörünün açık döviz pozisyonları oluşmuş ve bu açıkların finanse edilebilmesi için yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi

yönünde yüksek faiz-düşük kur politikaları uygulamalarına ağırlık verilmiştir. Düşük kur uygulaması cari açık ve ödemeler dengesi açığını ve buna bağlı olarak da dış borç stokunun artmasını, ekonomide tıkanmaları ve sermaye kaçışlarını beraberinde getirmiş ve neticede ülke ekonomisini olumsuz etkileyen finansal krizler yaşanmıştır (Ay, Mangır, 2007: 137). Bu kapsamda, Türkiye’de yaşanan Nisan 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinde kısa süreli sermaye hareketlerinin etkisi önem arz etmektedir.

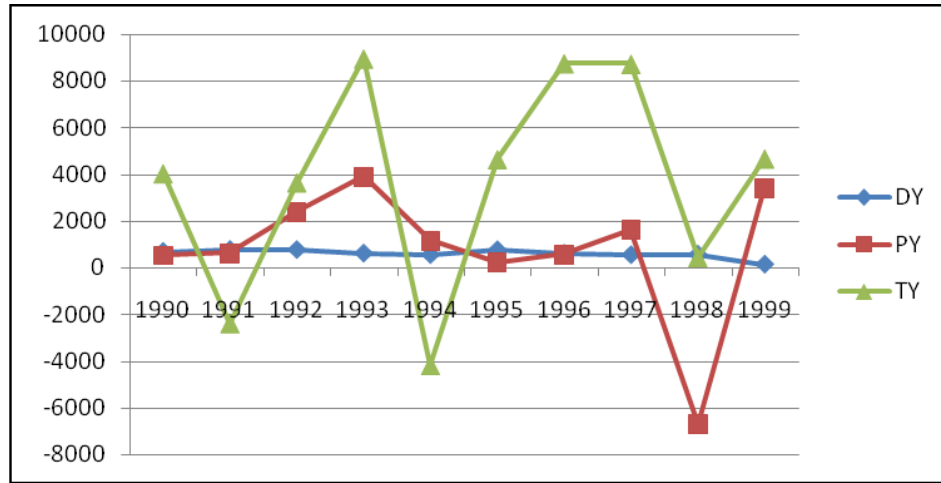
A. TÜRKİYE’NİN MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ VE SERMAYE HAREKETLERİNİN GELİŞİMİ

Türkiye’de 24 Ocak 1980 Kararları ile liberalleşme yönünde ilk adımlar atılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Türkiye’deki yerleşiklerin 3.000 dolara kadar döviz alımı, yurtdışındaki kişilerin Türk menkul kıymetlerini alabilmesi ve yurtiçindeki yerleşiklerin ise yabancı menkul kıymetlerini alabilmesi şeklindeki uygulamalarla sermaye hareketleri önündeki engeller kaldırılmıştır.

Türkiye’de 1990’lı yıllarda yatırımın belirleyicileri olan faiz haddi ile döviz fiyatlarının yüksek olması ve bunun yanında da istikrarsızlık göstermesi yabancı sermaye yatırımlarının spekülatif beklentilere bağlı olarak azalmasına neden olmuştur. Makro-ekonomik dengenin tam olarak sağlanamadığı ülkemizde sermayenin de küreselleşme boyutunda gerçekleşmesinin ekonomiye etkileri büyümenin de negatif yönde gerçekleşmesine bağlı olarak ağır olmuştur (Kazgan, 2009: 177–178).

1990’lı yıllarda Türkiye’de yabancı sermaye hareketlerine yönelik bilgilerin yer aldığı Grafik 1’de doğrudan yatırımlar (DY), portföy yatırımları (PY) ve toplam yatırımlara (TY) ait verilerin yıllar itibariyle değişimlerine yer verilmektedir. Bu grafikte doğrudan yatırımlar 1990 yılında 700 milyon dolar düzeyindeyken 1999 yılında azalarak 138 milyon dolara inmiştir. Portföy yatırımlarının izlediği dalgalı seyre bağlı olarak da toplam yatırımlarda da dalgalanmalar yaşanmıştır. Kriz yılları olan 1991, 1994 ve 1998 yılları hariç yabancı sermaye hareketleri artma eğilimi göstermiştir. Bunun nedeni olarak 1991 Körfez krizi, 1994 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz ve 1998 yılında Asya ve Rusya krizleri gösterilebilir. Dolayısıyla Türkiye’nin ekonomik görünümüne bağlı olarak yabancı sermaye yatırımları azalmıştır.

Grafik 1: 1990'lı Yıllarda Türkiye'ye Yönelik Net Sermaye Hareketleri (Milyon Dolar)

Kaynak: www.tcmb.gov.tr

Türkiye'de yapısal ekonomik sorunların devam etmesine bağlı olarak önemli derecede kamu açıkları meydana gelmiştir. Bu açıkların vergilendirme yolu ile finanse edilmesi gerekirken bunun yerine borçlanma yoluyla finanse etme yoluna gidilmiştir. Bu sayede ekonomide kırılganlık artmış ve iç ve dış konjoktüre bağlı olarak da sermaye akışkanlığında oynaklık ekonomiyi önemli ölçüde olumsuz etkilemiştir.

Ülkenin temel ekonomik göstergelerinin yer aldığı Tablo 6'da Türkiye'nin ciddi bir dış borç stokunun var olduğu görülmektedir ve borçlanma hızlı bir şekilde devam etmektedir. Ayrıca, bütçe açıklarının kapatılması amacıyla bulunamayan para iç borçlanmaya yönelerek faizlerin artmasını beraberinde getirmektedir. Cari açığımız çok yüksek olmakla birlikte bir sorun da teşkil etmemektedir. Aynı zamanda dış ticaret açığımız da sürdürülemez boyutta değildir. Enflasyon oranı tek rakamlı olarak istikrarını sürdürürken, büyüme oranının düşük değer alması ve bunun yanında da işsizlik oranının yüksek düzeyde gelişmesi küresel krizle bağdaştırılabilir.

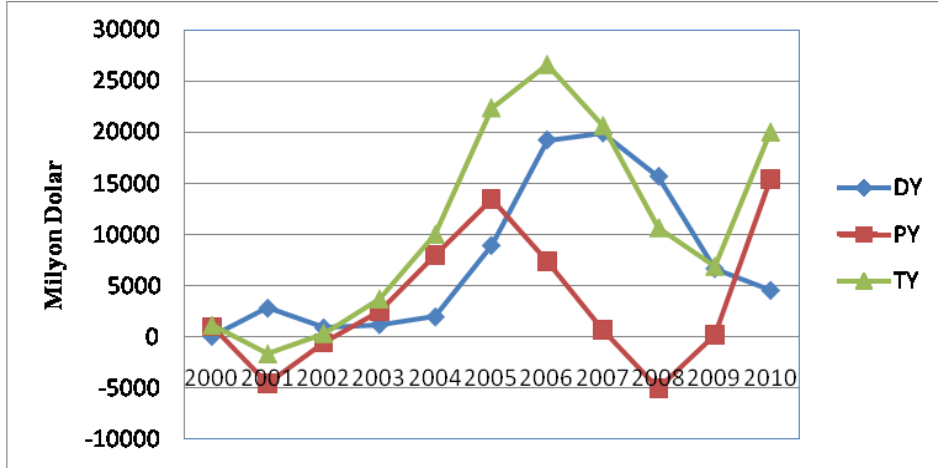
Türkiye ekonomisinin çok da parlak olmayan bu görünümü nedeniyle ülkeye doğrudan yatırım amaçlı gelen yabancı sermaye azalmaktadır. Diğer yandan yıllardır cari açıkların, hazine borçlarının ve buna bağlı olarak da bütçe açıklarının kısa vadeli sermaye akımları ile finanse edilmesi ve içeriden ya da dışarıdan yaratılan istikrarsızlık ortamında bu kaynakların hızla yurtdışına kaçması, bu durumu içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Bu süreç bağlamında da ekonomiyi derinden sarsan finansal krizler gündeme gelmektedir. Sermaye hareketlerinin küreselleşmeye bağlı olarak serbestleşmesi bizim gibi henüz gelişimini tamamlayamamış ve istikrara kavuşamamış ülkelerde bir risk unsuru teşkil etmeye devam edecektir.

Tablo 6: 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Ekonomik Görünümü

	Dış Borç Stoku (Milyar dolar)	İç Borç Stoku (Milyar dolar)	Cari İşlemler Açığı (Milyar dolar)	Dış Ticaret Açığı (Milyar dolar)	Büyüme (%)	Enflasyon Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
2000	118.7	54.1	-9.8	-26.7	6.3	54,9	6,5
2001	113.9	84.9	-3.4	-10.0	-9.5	54,4	8,4
2002	131.6	91.7	-1.8	-15.4	7.9	45,0	10,3
2003	144.1	139.3	-7.5	-22.0	5.9	18,4	10,6
2004	160.6	167.3	-4.4	-34.2	9.9	9,3	10,3
2005	168.5	182.4	-22.1	-43.2	7.6	7,72	10,6
2006	205.9	178.9	-31.9	-54.0	6.9	9,7	9,9
2007	247.2	219.2	37.7	-62.7	4.7	8,4	11,4
2008	276.8	181.7	-41.9	-69.9	0.7	10,6	11,0
2009	271.1	171.3	-13.8	-38.7	-4.8	6,5	14,0
2010	309.6	234.3	-48.6	-56.4	8,9	6,4	11,9

Kaynak: www.hazine.gov.tr, www.tuik.gov.tr.

Türkiye’nin 1980 sonrasında dışa açılan bir ekonomik yapıya dönüşmesi ile birlikte bu yıldan itibaren yabancı sermaye hareketleri hızla artış göstermektedir. Grafik 2’de Türkiye’de 2000’li yıllar itibariyle yabancı sermaye hareketlerinin gelişimi özetlenmiştir.

Grafik 2: 2000’li Yıllarda Türkiye’ye Yönelik Net Sermaye Hareketleri (Milyon Dolar)

Kaynak: www.tcmb.gov.tr

Grafik 2’den de anlaşıldığı gibi kriz dönemlerinde spekülasyon yabancı sermayeyi ifade eden portföy yatırımları azalma eğilimine girmiş iken kriz dönemleri sonrasında ise tekrar artış göstermektedir. 1999 ve 2000 yılında ülkeye ge-

len net yabancı sermaye girişleri artmış iken 2001 Kasım ve Şubat krizlerine bağlı olarak ülkemizden 13,9 milyar dolar sermaye çıkışı gerçekleşmiştir. Ayrıca küresel krizin 2008 itibarıyla Türkiye ekonomisinde hissedilmesi ile kısa vadeli sermaye hareketlerini bünyesinde barındıran portföy yatırımlarında da kriz ile birlikte azalış meydana gelmiştir (Atay, 2010: 378).

Dünyada yabancı sermaye hareketlerinin yönetilmesinde Çin, Malezya, Hindistan ve Rusya kambiyo kısıtlamalarından bahsetmiş, Brezilya ise Tobin vergisini Ekim 2009 itibarıyla uygulamaya başlamıştır. Bu kapsamda, Brezilya'da bono ve tahvil şeklinde gelen kamu kağıtlarına ve borsaya yatırım yapmak için gelen sıcak paralara %2 oranında vergi uygulanmaktadır.

Türkiye'de 1980'li yıllarda esnek kur ve ihracatı teşvik politikalarının uygulamaya konulmasıyla döviz talebi artmış ve Merkez Bankası denetiminde döviz-efektif piyasalarının kurulması gündeme gelmiştir. Bu kapsamda, 1983 yılındaki Kanun'da bankalara Merkez Bankası tarafından belirlenen konvertibl dövizler üzerinden işlem yapma yetkisi tanınmış olup, 1994 yılında yaşanan döviz krizinden sonra döviz büfelerine yönelik başlatılan vergi incelemeleri bankaların da kapsama alınmasıyla dövizlerin hem alımlarından hem de satımlarından %0.1 oranında Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) kapsamında Kambiyo Muameleleri Vergisi (KMV) alınması kararlaştırılmıştır (Tanrıverdi, 2010: 147).

Kambiyo satışı esnasında alınan bu vergi bir malın (döviz) başka bir malla (TL) değiştirilmesi işleminden ibaret olup bir bankanın döviz satışı vergiye tabi iken bir işletme tarafından yapılan satış vergilendirilmemektedir. Dolayısıyla bu durum vergilemenin eşitlik ilkesine aykırı görülmüş ve bankaların haksız rekabetle karşı karşıya kaldığı yönünde eleştirilere maruz kalmıştır.

Ülkemizdeki kayıt dışı işlemlerinin büyük boyutlara ulaşması nedeniyle KMV aracılığıyla sağlanan hâsılat, vergi gelirleri içerisinde küçük boyutlarda kalmıştır. Bu verginin dışında Türkiye'de döviz işlemleri ve döviz transferleri uygulamalarında sermayenin yönünü değiştiren bir vergileme sisteminin varlığından bahsedilmemektedir (Akdiş, 2004: 44).

Bakanlar Kurulu'nun 2008/13459 sayılı kararı ile kambiyo işlemlerinde BSMV oranı 01.05.2008 tarihinden itibaren satış tutarı üzerinden sıfır olarak belirlenmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2012). Bu tarihten itibaren banka ve döviz büfelerinde yapılacak döviz satışlarında Kambiyo Muameleleri Vergisi sıfır olarak uygulanacak ve döviz satışlarında artık bu vergi hesaplanmayacaktır.

2008 yılında kaldırılan KMV sonrası dönemde borsada yaşanan gelişmeler aşağıdaki tablolarda özetlenmektedir.

Tablo 7'de, İMKB şirketlerinin toplam piyasa değerine göre borsada yerli ve yabancıların payı yer almaktadır. 2008 yılında yaşanan küresel krizle birlikte borsadaki yerli ve yabancıların toplam piyasa değeri düşüş göstermektedir. 2008

yılından sonra borsadaki yerli piyasa değeri payı artarak 2011 yılında %13,9'a ulaşmışken, yabancı piyasa değeri ise azalarak %22,8'e düşmüştür.

Tablo 7: İMKB Şirketlerinin Piyasa Değeri (Milyon TL)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toplam Piyasa Değeri	230.038	336.089	182.025	350.761	472.553	381.152
Yerli Payı (%)	11,4	9,2	11,0	11,6	11,9	13,9
Yabancı Payı (%)	21,4	24,2	22,8	23,8	23,2	22,8

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu, Aylık İstatistik Bülteni, Ocak 2012.

Tablo 8, İMKB'de hisse senedi bakiyeli yerli ve yabancı yatırımcı sayısını göstermektedir. 2008 yılında kaldırılan Kambiyo Muameleleri Vergisi öncesi ve sonrası yıllarda hisse senedi piyasasında yerli ve yabancı sayısı artış göstermektedir. 2007 yılına göre 2008 yılında 49.906 yerli yatırımcı eklenirken, yabancı yatırımcı sayısı ise 100 azalmıştır. KMV'nin uygulandığı 2008 yılından sonra İMKB'de yerli ve yabancı sayısı artmış iken 2008 yılına göre 2009 yılında 9.986 yerli ve 422 yabancı yatırımcı eklenmiştir.

Tablo 8: İMKB'de Hisse Senedi Bakiyeli Yatırımcı Sayısı

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Toplam	927.100	940.047	989.853	1.000.261	1.043.135	1.097.786
Yerli	921.099	933.361	983.267	993.253	1.035.612	1.090.054
Yabancı	6.001	6.686	6.586	7.008	7.523	7.732

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu, Aylık İstatistik Bülteni, Ocak 2012.

Tablo 9 ise, İMKB'de yer alan yerli ve yabancı yatırımcıların payını göstermektedir. İMKB'deki yabancı yatırımcıların payı 2003 yılından itibaren artış göstererek 2007 yılında %72,4'e ulaşmış olup 2008 yılından itibaren ise azalarak 2011 yılında %62,1'e düşmüştür. Bu düşüş küresel finansal krizle bağdaştırılabilir. Diğer taraftan İMKB'deki yerli yatırımcıların payı 2003 yılından itibaren dalgalı seyir izleyerek 2011 yılında %37,9'a ulaşmıştır.

Tablo 9: İMKB'de Yerli ve Yabancı Yatırımcıların Payı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Yabancı	52,2	57,0	66,3	65,3	72,4	67,5	67,3	66,2	62,1
Yerli	47,8	43,0	33,7	34,7	27,6	32,5	32,7	33,8	37,9

Kaynak: Sermaye Piyasası Kurulu, Aylık İstatistik Bülteni, Ocak 2012.

Tobin vergisinin uygulama alanı bulduğu Brezilya istikrarlı bir ekonomiye sahip olmakla birlikte uluslararası rezervleri 232 milyar dolar olup (Türkiye'de Kasım 2011 tarihi itibarıyla 95 milyar dolar (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2011) dış ticaret fazlası veren bir ülkedir. Bu görünümüyle de ülkenin

yabancı sermayeyi çekmesi olasıdır. Bu açıdan Türkiye’de Tobin vergisinin uygulanabilirliğine dair bir değerlendirmenin Türkiye ve Brezilya’nın ekonomik görünümü bağlamında ele alınması mümkündür.

Tablo 10: Türkiye ve Brezilya’nın Ekonomik Görünümü

Göstergeler	Türkiye				Brezilya			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
GSYH (Milyar Dolar)	730	614	734	778	1.650	1.622	2.142	2.492
Kişi Başı GSYH (Dolar)	10.272	8.527	10.062	10.521	8.704	8.472	11.088	12.788
Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon Dolar)	15.720	6.717	4.592	15.857	24.601	36.033	36.919	67.689
Uluslararası Rezervler (Milyon Dolar)	116	112	110	110.5	193	238	288	352
Dış Ticaret (Milyar Dolar)	-69.9	-38.6	-56.4	-89.4	24.9	25.2	20.1	29.8

Kaynak: www.tcmb.gov.tr, www.bcb.gov.tr, www.imf.org/external/data.htm#data

Tablo 10’a göre, Brezilya’nın temel göstergelerinin Türkiye’ye göre daha iyi bir durumda olduğu görülmektedir. Dış ticaret açısından değerlendirildiğinde ise Türkiye 2011 yılı itibariyle dış ticaret açığı verirken, Brezilya’da dış ticaret fazlası yaşanmaktadır. 2009 yılı itibariyle dünyanın en büyük şirketlerinin yatırım yaptığı 25 ülkeden Brezilya 4. sırada yer alırken Türkiye ise 23. sırayı paylaşarak son sıralarda yerini almıştır (Finans Gündem: 2010, 6 Mart). Sonraki yıllarda doğrudan yabancı yatırımlar her iki ülkede de artarak 2011 yılında Türkiye’de 15.857 milyon dolara ve Brezilya’da ise 67.689 milyon dolara ulaşmıştır.

Son olarak, Türkiye’de yabancı sermaye hareketlerinin kontrolüne yönelik olarak uygulanacak bir Tobin vergisinin ülke gelirlerine eklenecek katkısı Tablo 11’de hesaplanmıştır.

Tablo 11: Türkiye’de Tobin Vergisinin Uygulanması Durumunda Elde Edilecek Hasılat (Milyar Dolar)

Vergilenebilir Döviz İşlemi	Yıllık Vergi Hasılatı (Milyar dolar)		
	%1 vergi oranı	%0.5 vergi oranı	%0.1 vergi oranı
2 milyar \$ 240 işlem günü= 480 milyar \$	480	240	48
-%20 vergi istisnası (480-96)=384 milyar \$			
-%20 vergi kaçağı (384-96)=288 milyar %			
-%50 işlem hacmi kaybı (288-240)=48 milyar \$			
=48 milyar \$ efektif vergi tabanı			

Kaynak: Yar, 2008: 87.

Tablo 11’e göre Tobin vergisinin dünya üzerinde uygulanması sonucunda elde edilecek hasılatın hesaplanmasında kullanılan yöntemde dünyadaki günlük döviz işlem hacminin yaklaşık 2 trilyon olarak varsayıldığı durumda hasılat miktarları, Türkiye’de günlük döviz işlem hacminin yaklaşık 2 milyar dolar olması durumunda yıllık vergi hasılatı 480, 240 ve 48 milyar dolar olarak bulunmuştur. Vergi oranına göre hesaplanan bu vergi hasılatlarının Merkez Bankası rezervlerine eklenmesi, döviz kurunun istikrarı için bir fayda sağlayabilir (Yar, 2008: 87).

Tobin vergisinin temel amacından hareketle Türkiye’de Tobin vergisinin uygulanması durumunda kısa vadeli sermaye hareketlerinin azalması sonucunda cari açığın finansmanı sorunu borçlanmayı gerektirecektir. Borçlanmanın maliyetindeki artış borcun geri ödenmesinde ülkeyi bir çıkmaza sokabilir. Diğer taraftan, yoğun şekilde borçlanma faiz oranlarını yükselterek kısa vadeli sermaye hareketlerini tekrar canlandırır (Seyidoğlu, 770: 2009). Yar’ın (2008) yapmış olduğu çalışmasına bağlı olarak Türkiye’de günlük döviz işlem hacminin ve bu işlemlerden alınacak vergi oranının büyüklüğü vergi gelirlerini artıracaktır. Bu durumda Türkiye’de iç ve dış borç stoklarının bir kısmının finansmanının karşılanması mümkün olabilecektir.

SONUÇ

Tobin vergisi 1990’lı yıllarda yaşanan krizlerin nedeni olarak görülen spekülâtif yatırımları kısmak amacıyla global düzeyde uygulanması önerilen ve spekülâtif sermaye hareketlerinin maliyetini yükselttiği için caydırıcı etki doğurarak oluşan dalgalanmaların önüne geçilebileceğine yönelik olarak önerilmiş bir vergi türüdür.

Tobin vergisinin temel amacı spekülâtif sermaye hareketlerinin azaltılmasıdır. Sermaye hareketleri nedeniyle döviz kurları ve kur politikası üzerinde baskı olan ülkeler ulusal paralarının değerini korumada faiz ve kur politikalarını istihdam, büyüme ve gelir dağılımını bozma pahasına yönlendirmektedirler.

Dolayısıyla, Tobin vergisi uygulaması spekülâtif baskıların azaltılması amacıyla mali sigorta fonksiyonu görevini de üstlenmektedir (Saraçoğlu, Şahan, 2004: 73-74).

Türkiye’de 1980’li yıllarda ithalata dayalı büyüme politikasından ihracata dayalı büyüme politikasına geçilmesiyle finansal liberalizasyon süreci başlamıştır. Türkiye’de bütçe açıklarının giderilmesi amacıyla yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi yıllardır yüksek faiz-düşük kur politikalarının uygulanması şeklinde gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak da finansal liberalizasyonun amacına ulaşmadığını söylemek mümkündür. Şöyle ki, yüksek faiz-düşük kur politikaları kur-faiz arbitrajını ortaya çıkarmış, düşük kur politikası ise cari açıkları beraberinde getirmiştir. Uygulanan bu politikalar çerçevesinde yabancı sermaye ülkeye daha çok kısa vadeli olarak gelmiş ve ülkede yaşanan herhangi bir olumsuzluk ortamında aniden ülkeyi terk etmesi sonucunda finansal krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu tabloya bağlı olarak Türkiye’de Tobin vergisinin uygulanabilmesi için ödemeler dengesinin istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi, kur riskinin ortadan kaldırılması, kısa vadeli sermaye yatırımlarının doğrudan sermaye yatırımlarına dönüşümünün teşvik edilmesi ile ekonomide istikrarın sağlanmasına yardımcı olunabilecektir. Ayrıca, bu vergiden elde edilen gelirlerin bütçe açıklarının kapatılması yönünde kullanılması ile mali açık sorununun giderilmesine yardımcı olunabilecektir. Dolayısıyla, ülkede öncelikli olarak istikrarlı bir ortamın varlığına ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak, Tobin vergisi uygulaması ülkede spekülâtif sermaye girişinin azalmasına bağlı olarak kurun istikrarlı bir yapıya kavuşmasını, kriz riskinin azalmasını ve doğrudan yatırımların teşvik edilmesini beraberinde getirebilir. Ülkemizde Tobin vergisi Malezya’nın uyguladığı gibi sadece sermaye çıkışı üzerinde gerçekleştirildiği takdirde ülkeye zaten kısıtlı miktarda gelen sermaye girişinin engellemesinin de önüne geçilebilecektir.

KAYNAKÇA

- AGUITON, Christophe; (2005), **Bu Dünya Bizim Başka Bir Küreselleşmenin Aktörleri**, Çev.: Umut KONUŞ ve Burcu ONAR, İstanbul: İthaki Yayınları.
- AKDİŞ, Muhammed; (2004), “Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Yol Açtığı Finansal Krizler ve Bu Krizleri Önlemede Kullanılabilecek Araçlar: Tobin Vergisi”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, 6 (36), ss. 36–48.
- ATAY, Melike; (2010), “Küresel Krizde Kriz Erken Uyarı Sinyalleri Olarak Uluslararası Sermaye Hareketleri: Türkiye Örneği”, **Halil Seyidoğlu’na Armağan Finansal Kriz Yazıları**, Der.: İrfan KALAYCI, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss. 361–385.
- AY, Ahmet ve Fatih MANGIR; (2007), “Uluslararası Finansal Entegrasyon Bağlamında Sermayenin Vergilendirilmesi: Tobin Vergisi”, **Maliye Dergisi**, 153, ss. 123–141.
- BALSEVEN, Hale ve Mustafa ERDOĞDU; (2005), “Mali Kriz Riski Bağlamında Tobin Vergisi ve Türkiye’de Uygulanabilir Bir Versiyonu”, **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, XX (1), ss. 297–319.
- Banco Central do Brazil**, “Economic Indicators”, Internet Address: www.bcb.gov.br/?INDICATORS, Date of Access: 20.05.2012.
- CALDARİ, Katia and Fabio MASİNİ; (2010), “National Authonomy, Regional Intregation and Global Public Goods: The Debate on the Tobin Tax (1978–2009)”, **CREI Working Paper no 1/2010**, pp. 1–24.
- DE GRAUWE, Paul; (2000), “Controls Oil Capital Flows”, **Center For Economic Studies, Discussions Paper Series**, pp.1-17.
- DEMİR, Murat ve Erşan SEVER; (2009), “Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Nedenleri, Etkileri ve Sermaye Hareketliliğinde Devletin Rolü: Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 8 (29), ss. 214–239.
- DEMİRBAŞ, Erkan; (2008), “Ülke Uygulamaları Işığında Tobin Vergisi ve Uluslararası Finansal İstikrarsızlıkları Önlemedeki Rolü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EĞİLMEZ, Mahfi ve Ercan KUMCU; (2011), **Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması**, On beşinci Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EĞİLMEZ, Mahfi; (2009), **Küresel Finans Krizi Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Beşinci Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- EĞİLMEZ, Mahfi; (2010), **Makro-Ekonomi Türkiye’den Örneklerle**, İkinci Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- EURONEWS; (2012, 9 Ocak), “Sarkozy Tobin Vergisine Sarıldı”, İnternet Adresi; <http://tr.euronews.com/2012/01/09/sarkozy-tobin-vergisine-sarildi>, Erişim Tarihi: 10.01.2012
- FELIX, David; (1995), “The Tobin Tax Proposal”, **Futures**, 27 (2), pp. 195–208.
- Finans Gündem**; (2010, 6 Mart), “Türkiye Yatırım Yıldızları Arasında”, İnternet Adresi; <http://www.finansgundem.com/haber/Turkiye-yatirim-yildizlari-arasinda/20220>, Erişim Tarihi: 05.01.2012.
- FRANKEL, Jeffrey A.; (1996), “How Well Do Foreign Exchange Markets Function: Might A Tobin Tax Help?”, **National Bureau of Economic Research, Working Paper 5422**, pp. 1–59.
- Gelir İdaresi Başkanlığı**; (2012), “89 Seri No’lu Gider Vergileri Genel Tebliği” İnternet Adresi: <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1079&uid=dPD8ZomGh2rFg1SH&type=teblig>, Erişim Tarihi: 15.06.2012.
- GRIFFIN, John and Rene STULZ; (2001), “International Competition and Exchange-Rate Shocks: A Cross-Country Industry Analysis of Stock Returns”, **14 The Review of Financial Studies**, 14 (1), pp. 215–241.
- GÜNEŞ, Sevcan; (2007), “Uluslararası Sermaye Hareketlerini Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği”, **Sosyoekonomi**, 1, ss. 11–32.
- HABERER, Markus; (2003), “Some Criticism of the Tobin Tax”, **University of Konstanz Discussion Paper No. 03/01**, pp. 1–43.
- Hazine Müsteşarlığı**, “Kamu Finansmanı İstatistikleri”, İnternet Adresi: <http://www.hazine.gov.tr/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=navurl://91bda8a2e5f49920e80530105b69979e&LightDTNKnobID=-2112146928>, Erişim Tarihi: 13.04.2012.
- İNANDIM, Şeyda; (2005), “Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ile Reel Döviz Kuru Etkileşimi: Türkiye Örneği”, Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü.
- KAPUCU, Hakan, Murat AYDIN, İsmail ŞİRİNER, Farhang MORADY ve Ümit ÇETİN; (2010), **Politik İktisat ve Adam Smith**, İstanbul: Yön Yayınları.
- KARACA, S. Serdar; (2010), “Uluslararası Sermaye Hareketleri ve Kriz Sonrası Görünüm”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, ss. 157–173.
- KARAGÜL, Mehmet; (2010), **Tehdit ve Fırsatlarıyla Dünya Ekonomisi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- KARAKAYALI, Hüseyin; (2009), **Türkiye'nin Ekonomik Yapısı ve Değişim (Tarihsel Gelişim&Yapısal Değişim)**, Üçüncü Baskı, Manisa: Emek Matbaacılık Yayıncılık.
- KARGI, Nihal ve Ekrem KARAYILMAZLAR; (2009), "Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerindeki Etkinsizlik Etkisi", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 14 (3), ss. 21–37.
- KAZGAN, Gülten; (2009), **Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, Dördüncü Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KESKİN, Nagehan; (2009), "Sermaye Kontrolleri: Nedenleri, Türleri ve Ülke Deneyimleri", **Sosyoekonomi**, 1, ss. 148–166.
- MATSUSAKA, John and Argia SBORDONA; (1995), "Consumer Confidence and Economic Fluctuations", **Economic Inquiry**, 33, pp. 296–318.
- MENDE, Alexander and Lukas MENKHOFF; (2003), "Tobin Tax Effects Seen from the Foreign Exchange Market's Microstructure", **Discussion Paper No. 268**, pp. 1–19.
- RAFFER, Kunibert; (1998), "The Tobin Tax: Reviving a Discussion", **World Development**, 26(3), pp. 529–538.
- SARAÇOĞLU, Fatih ve Özgür ŞAHAN; (2004), "Tobin Vergisi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Sayıştay Dergisi**, 55, ss. 71–82.
- Sermaye Piyasası Kurulu; (2012), **Aylık İstatistik Bülteni**, Ocak, Ankara.
- SEYİDOĞLU, Halil; (2009), **Uluslararası İktisat Teori ve Uygulama**, On Yedinci Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- SPAHN, Paul Bernd; (1995), "Internatioanl Financial Flows and Transaction Taxes: Survey and Options", **IMF Working Paper, No.WP/95/60**, pp. 1–63.
- SPAHN, Paul Bernd; (1996), "The Tobin Tax and Exchange Rate Stability", **Finance and Development**, June, pp. 24–27.
- SPAHN, Paul Bernd; (2002), "On the Feasibility of a Tax on Foreign Exchange Transaction", **Report Commissioned by the Federal Ministry for Economic Cooperation and Development**, February, pp. 1–65.
- ŞİMŞEK, Hayal Ayça; (2008), "Küreselleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Maliye Politikaları: Teorik Bir Değerlendirme", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 13 (1), ss. 183–208.
- TANRIVERDİ, Sezai; (2010), "Banka Muameleleri Vergisinin Bankacılık Sektöründe Rekabeti Bozucu Etkileri ve Bir Model Önerisi", **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu**, Ankara.

- TAŞÇI, Kenan ve Erkan DEMİRBAŞ; (2011), “Küreselleşme Sürecinde Sermaye Hareketlerinin Vergilendirilmesi: Tobin Vergisi”, **Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, 2(2), ss. 78–109.
- TCMB, “İstatistiki Veriler”, İnternet Adresi: <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>, Erişim Tarihi: 25.03.2012.
- TEKİN, Ahmet ve İstiklal Y. VURAL; (2004), “Global Kamusal Malların Finansman Aracı Olarak Global Vergi Önerileri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12, ss. 323–337.
- TILLE, Cedric; (2003), “The Impact of Exchange Rate Movements on U.S. Foreign Debt”, **Current Issues in Economics and Finance** 1, 9, pp. 1–8.
- TOBİN, James; (1978), “A Proposal for International Monetary Reform”, **Eastern Economic Journal**, 4(3–4), pp. 153–159.
- TOBİN, James; (1999), “Interview with James Tobin: Reigning in the Markets”, **Courier**, 1, pp. 46–50.
- TÜİK, “Dış Ticaret İstatistikleri”, İnternet Adresi: http://www.tuik.gov.tr/Alt-Kategori.do?ust_id=4, Erişim Tarihi: 15.02.2012.
- TCMB; (2011), “Ödemeler Dengesi Raporu 2011- IV” İnternet Adresi: http://www.tcmb.gov.tr/research/odemeler/ODRapor_20114.pdf, Erişim Tarihi: 10.04.2012.
- TÜRSOY, Turgut; (2008), “Sermaye Hesabı Liberalizasyonu: Teorik Bir İnceleme”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 9 (2), ss. 217–231.
- WEO, “IMF Data and Statistics”, İnternet Address: www.imf.org/external/data.htm#data, Date of Access: 14.05.2012.
- YAR, Fatih; (2008), “Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri, Tobin Vergisi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YATES, Nicholas A.; (2009), “Revisiting the Tobin Tax, in the Context of Development and the Financial Crisis”, **The Law and Development Review**, 2 (1), pp. 255–282.